

Павлова Марія Василівна

27.VI.1854 - 23.XII.1938

Перша українська жінка - учений-палеозоолог, геолог і палеонтолог, доктор геології, професор (1910), заслужений професор, академік АН УРСР (1921), член-кореспондент АН СРСР (1925), Почесний член АН СРСР (1931), Почесний член Палеонтологічного товариства, директор геолого-палеонтологічного музею, завідувача кафедри палеонтології Московського університету (1919-1930).

Марія Василівна Павлова (уроджена Гортинська) народилася 27 червня 1854р. у м. Козелець Чернігівської області в родині лікаря. В умовах царської Росії вища освіта для жінок була практично недоступна і її отримували лише одиниці. До таких належала і Марія Василівна. У 1870р. вона закінчила Київський інститут шляхетних дівчат. Рано вийшла заміж за чоловіка, який був значний старший від неї. Він рано помер і у 1882р. вона приїхала навчатися до Сорбони.

Спочатку вона поступила на кафедру зоології до професора Мільн-Едвардса. Освоївши курс, перейшла на кафедру палеонтології до професора Годрі, де і знайшла своє покликання. Палеонтологія ссавців й еволюційне вчення були основою всіх її наукових праць на

протязі всього життя. Годрі вона вважала своїм учителем. В лабораторії Годрі разом із Марією Василівною працював французький палеонтолог Депере й американський палеонтолог Осборн. Усі вони - Павлова, Депере та Осборн - поділяли еволюційне вчення Дарвіна і стали крупними всесвітньо відомими палеонтологами.

Повернувшись у 1885р. до Москви, Марія Василівна працює на щойно відкритих Лубянських жіночих курсах, знайомиться з Олексієм Петровичем Павловим і у 1886р. стає його дружиною. Разом із чоловіком вона засновує геологічний музей з палеонтологічним відділом при Московському університеті (нині музей О.П. і М.В.Павлових при Московському геологорозвідувальному інституті). Тут вона працює з 1885р. майже до кінця життя. Завдяки енергії і широкій популяризаторській діяльності Марії Василівни, до музею поступали експонати з усіх регіонів Радянського Союзу.

Наукові праці М.В.Павлової присвячені описові окремих знахідок ссавців кайнозою, окремих колекцій, які зберігаються в периферійних музеях, цілих фаун із нових місцезнаходжень. Вона готувала нариси, в яких розглядала історію розвитку окремих груп фауни у світовому масштабі. Перша її наукова праця була результатом вивчення фауни юрських амонітів Поволжя. Але це був лише епізод. Більше всього вона цікавилася вивченням слонових - "О мамонте, найденном близ города Ярославля в 1896 году" (1897), "Dinoterium giganticum Каур из окрестностей г.Тирасполя" (1908), "Викопні слони півдня СРСР" (1931), "Об останках мастодонтов из Херсонщины" (1932), "О русских мастодонтах и их онтогении к мастодонтам других стран" (1894), "Послетретичные слоны из тираспольского гравия и из кирилловской стоянки" (1909), "Ископаемые млекопитаю-

щие из тираспольского гравия Херсонской губернии” (1925).

Значних наукових результатів вона досягла у вивченні родини конячих. Родовід коня, як відомо, будується на матеріалах Нового світу. Марія Василівна шукала сліди цієї істоти в Старому світі – Європі. І це їй удалося. Вона знайшла кілька кісток, які за її визначенням належали анхітерію і протогіпсусу. Фауні конячих вона присвятила зокрема такі праці: “Этюды палеонтологической истории копытных” (1887, 1888, 1890, 1906, “Третичные млекопитающие России” (1913, 1914), “Об остатках послетретичных копытных Южной Сибири” (1911), “Очерк истории развития и изучения третичных и послетретичных ископаемых млекопитающих, собранных в бывшей Саратовской губернии близ г. Хвалынска, на берегу р. Волги” (1933).

Педагогічну роботу М.В.Павлова розпочала у 1910 р. в Народному університеті ім. Шанявського. Але, не дивлячись на її наукові заслуги, вона одержала кафедру в Московському

університеті лише у 1919 р. Вона була першою в Росії жінкою – професором палеонтології. Отже без перебільшення можна сказати, що Марія Василівна створила московську школу палеонтологів. Вона не лише читала лекції, а й проводила практичні заняття до 1930 р. Підручники “Курс палеонтології”, “Палеозоологія” у двох частинах, які вона написала, витримали кілька видань.

М.В.Павлова проводила велику науково-популярну роботу серед широких мас. Володіючи іноземними мовами, вона здійснила переклад з англійської Гетчисона “Вымершие чудовища”, з французької Неймайра “Корни животного царства”. З-під пера Марії Василівна вийшли такі цікаві праці як “Вымершие пресмыкающиеся” (1917), “Ископаемые слоны” (1931), “Асфальтовая группа ископаемых скелетов из смоляных колодцев Ранко ра Бреа близ Лос-Анжелос (Калифорния)” (1932), “Значение палеонтологии” (1910).

Упокоїлась Марія Василівна 23 грудня 1938 року.